

CONSTANTIN, Marian. *Palatul Cotroceni. Destinul unei reședințe princiare*. București: Editura Noi Media Print, 2011, 180 p.

Marian Constantin, doctor în arte vizuale, specializat în muzeologie, a lucrat ca muzeograf la Muzeul Național de Artă București, Muzeul Național Cotroceni, iar din 2008 este șef-sectie „Memorială” la Muzeul Municipiului București. A organizat o serie de expoziții tematice - *Balcicul în pictura românească*, *Veneția văzută de pictori români* sau *Nicolae Grigorescu – maestrul de la Câmpina* și este autorul a numeroase studii și volume, dintre care *Palate și colibe regale din România. Arhitectura și decorația interioară în slujba monarhiei (1875-1925)*, *Nicolae Grigorescu – maestrul de la Câmpina: studiu de catalog*, *Primitivii picturii românești: text catalog*, *Theodor Aman și epoca sa* etc.

*

Lucrarea ***Palatul Cotroceni. Destinul unei reședințe princiare***, o istorie a ceea ce este astăzi cunoscut sub denumirea de Muzeul Național Cotroceni - instituție aflată în subordinea Administrației Prezidențiale -, este însoțită de o iconografie bogată și variată, incluzând atât imagini vechi, de arhivă, cât și imagini actuale. În cele 5 capitole – „*Vesela rezidență*”, *Palatul regal: o casă de vis*, *De la Palatul Pionierilor la Palatul Prezidențial*, *Muzeul* și „*Astrucă-te să te cotrocesc*”-, reprezintă tot atâtea etape, în care pentru o perioadă s-au interferat aspecte ale vieții laice cu cele religioase, care au marcat istoria acestui ansamblu, ultimul capitol fiind rezervat Bisericii Mănăstirii Cotroceni, demolată în 1984 și refăcută în 2004.

Situat pe dealul Cotrocenilor, lângă Biserica Mănăstirii Cotroceni, Palatul Cotroceni a fost reședința regală, care, de-a lungul existenței, a suportat cele mai mari distrugerii, datorate fie calamităților naturale, fie regimului politic. Construit pe locul vechilor case domnești ale Mănăstirii Cotroceni, ridicate, începând din 1679, de Șerban Cantacuzino, a devenit *de facto* palat al statului încă din 1852, prin hotărârea lui Barbu Dimitrie Știrbei, decizie de care călugării greci, administratori și beneficiari exclusivi ai așezământului religios erau vizibili nemulțumiți. Mănăstirea Cotroceni, cea mai importantă ctitorie a lui Șerban Cantacuzino, fusese ridicată între 1679 și 1680, încă de la început fiind închinată, cu toate „moșiile, roadele și suflarea acestora” ca metoh al celor 24 de mănăstiri de la Muntele Athos. Ansamblul monastic, de formă dreptunghiulară, cuprindea turnul-clopotniță, trapeza, cuhnia, chiliile și casele domnești cu acareturi. Biserica, construită după planurile Bisericii episcopale Curtea de Argeș, cu interiorul pictat de Pârvu Mutu Zugravul, a servit ca necropolă pentru ctitor și familia acestuia.

În secolele XVIII-XIX casele mănăstirii au fost folosite, temporar, de mai mulți domni, ca reședință de vară, fiind reparate de aceștia, în urma distrugerilor provocate de incendii și cutremure. Interesul strict rezidențial pentru Cotroceni este depășit sub Alexandru Ioan Cuza, care în 1862, reface și el casele, după planurile arhitecților Scarlat Beneș și P. Tapai, dându-le aceeași destinație. În ceea ce

privește dotarea palatului, administrația Cuza a alocat două credite importante, unul pentru „reparații și dotări adiacente” și altul „spre facerea mobilației trebuitoare”, cele mai importante sume fiind cheltuite pentru furnizarea de obiecte de artă cu „tentă clasicistă”. Reședința de vară au fost și în timpul domniei lui Carol I (1866-1914), care nu a întârziat să-i aducă unele îmbunătățiri, modeste în comparație cu „alocațiile” destinate construcției Palatului Peleş de la Sinaia ori remodelării palatului Goleșcu. Carol I a ordonat amplificarea palatului, căruia i s-au adăugat câteva „odăi cu galerii”, amplasate într-o aripă nouă, extinderea unei aripi mai vechi „cu două etaje și ridicarea podului (...) spre a-i da o înfățișare mai demnă de un Palat Princiar al țării...”, fiind consemnate și modernizarea „băii cu duș” sau unele intervenții în decorația de interior.

Palatul va deveni, în 1889, reședința oficială a principelui moștenitor Ferdinand I și a soției sale, principesa Maria, alegerea Cotrocenilor, ca reședință pentru perechea princiară, fiind, pentru Carol I, „o modalitate convenabilă de a-i ține pe cei doi nepoți sub supraveghere, dându-le iluzia independenței”. Maria a căzut prima în această capcană, fermecată de ideea de a locui în incinta unei vechi mănăstiri. Pentru că rezultatul lucrărilor de reamenajare a palatului nu au fost conform așteptărilor, îl determină, în mai 1893, pe Carol I să ia hotărârea de demolare a caselor domnești și refacerea pe vechile temelii a unui nou palat, o construcție modernă, confortabilă, consonantă cu arhitectura Capitalei.

Ridicat într-un timp foarte scurt, între 1893 și 1895, după planurile arhitectului francez Paul Gottereau, arhitectul Casei Regale, avea formă de L, cu trei niveluri, structură pe care a păstrat-o neschimbată până astăzi, stilul arhitectonic, atât în interior, cât și în exterior, fiind eclectismul francez. Cu excepția sufrageriei private, în stilul Renașterii germane, și a unei camere de oaspeți „în stil Maria Tereza”, recomandările lui Gottereau s-au axat asupra ambientului de sorginte Napoleon III. Deși Principesei Maria a modificat multe din planurile inițiale ale regelui și a reușit să-și impună stiluri englezești în mai multe camere, „întregul a păstrat un netăgăduit aer oficial, rezultat al mobilării standardizate și al atribuirii de funcții imuabile fiecărei încăperi”.

Începând cu anii 1911-1913, principesa Maria decide transformarea unei părți a palatului în stil neoromânesc, între 1915 și 1926, arhitectul Grigore Cerchez extinzând palatul și construind o nouă aripă pe fațada de nord, cu două foișoare și o scară exterioară de acces, copiată după cea a lui Dionisie de la mănăstirea Hurez (ctitoria domnului Constantin Brâncoveanu, nepotul lui Șerban Cantacuzino), precum și cu o terasă belvedere. În interior, același arhitect a transformat, între 1925 și 1926, sufrageria de gală (în care a avut loc Consiliul de Coroană -14/17 aug. 1916, în care s-a hotărât intrarea României în război alături de Antantă) și salonul de dans (din perioada Gottereau) într-un singur spațiu în stil neoromânesc, numit „Salonul Alb”. Și alte interioare și-au schimbat total aspectul, la sugestiile reginei Maria, cum ar fi Dormitorul Argintiu al acesteia, decorat în stil bizantin, cu elemente și motive florale de inspirație celtică, cu stucatură argintată și pardoseală din dale de culoare turcoaz, cu un aspect acvatic, refăcut în stil Tudor, , în 1929, după planurile arhitectului Ion Ernest.

Una din puținele intervenții ale regelui Ferdinand în decorația de interior este, între 1925 și 1927, când salonul Ludovic XV și sala bizantină (din perioada Gotteareau) sunt transformate, rezultatul fiind o singură sală despărțită printr-o arcadă mediană, numită „Sala de vânătoare”. În deceniul al patrulea al secolului XX, palatul „atinge apogeul frumuseții și bogăției”, inventarele consemnând pe lângă numeroasele mobile (în stil neobizantin, celtic proiectat de regină), tablouri aparținând lui Delacroix, El Greco, Cranach, Domenico Veneziano ș.a. și nenumărate obiecte de artă: sticlărie Art Nouveau, ceramică persană, icoane postbizantine, jaduri orientale etc.

După moartea reginei Maria (care devenise prin testament, din 1927, „unica posesoare a bunurilor aparținând familiei regale), Palatul Cotroceni a fost folosit, un timp, ca reședință de regele Carol II (1930-1940). Aici s-a desfășurat Consiliul de Coroană care a proclamat neutralitatea României (6 sep. 1939) în cel de-al Doilea Război Mondial. Apoi este abandonat, Carol II și Mihai I (1940-1947), locuind în noul Palat Regal de pe Calea Victoriei. Grav avariat de cutremurul din 10 noiembrie 1940, palatul a fost imediat restaurat, în 1940-1941, după planurile arh. Mario Stoppa. Devine reședință complementară a regelui, retras la Sinaia ca urmare a stării de război. Seria dezastrelor a continuat cu bombardamentele anglo-americe și germane din 1944, care „au pricinuit clădirilor palatului Regal și anexelor sale din calea Victoriei precum și la Palatul Cotroceni pagube însemnate, atât la interior cât și la exterior”, cum se specifică într-un document din epocă. Lipsa fondurilor datorată războiului a întârziat reparațiile de amploare, fiind făcute doar reparații de urgență efectuate, în mare parte, cu prizonieri germani calificați.

Abdicarea regelui Mihai I și proclamarea Republicii (30 dec. 1947) schimbă și istoria Palatului Cotroceni, prin decretul din 26 mai 1948 toate „bunurile mobile și imobile, care la data de 6 martie 1945 se aflau în proprietatea fostului Rege Mihai și ai altor membri ai fostei familii regale trec, pe aceeași dată, în proprietatea statului”, apoi în patrimoniul diferitelor ministere (Agriculturii, Sănătății etc.), multe dintre ele fiind pierdute sau distruse (de exemplu, cărțile din biblioteca regelui Ferdinand I: 6 775 de volume legate în piele, mătase sau aur, inventariate în 1930, care au fost, în mare parte, arse). Palatul (compus din 5 corpuri, cu 150 de camere) a dobândit noi destinații: mai întâi a fost trecut în administrația Ministerului de Interne (în iunie 1948), apoi este cedat Ministerului Artelor și Informațiilor (în septembrie 1948), iar din 1949 a fost dat Uniunii Tineretului Muncitoresc (UTM), care a amenajat aici Palatul Pionierilor (1950-1976), realizându-se intervenții brutale care au mutilat multe spații și finisaje ale saloanelor. În noile spații amenajate au funcționat cercuri tehnico-aplicative și de cultură. Parcul palatului a fost transformat și el, fiind amenajate terenuri de volei și tenis, o pista de alergări, un bazin de înot etc.

Începute în 1976, lucrările de reconstrucție a palatului au căpătat o altă dimensiune după cutremurul din 4 martie 1977, când gravele avarii au impus reconsiderarea intervențiilor. S-a impus astfel consolidarea și modernizarea întregului complex, arh. Nicolae Vlădescu fiind numit coordonatorul lucrărilor. Destinat reședinței prezidențiale, a fost construit un nou corp de clădire pe

latura de sud (actuala Președinție), conceput prin raportare la ansamblul istoric, în interioare, „orice sugestie alogenă fiind exceptată, exacerbându-se un repertoriu național de forme, în consens, de altfel cu funcția acestei aripi”. Noul ansamblu de la Cotroceni este terminat în 1988.

Evenimentele din decembrie 1989 și restaurarea democrației aduc o nouă destinație edificiului: corpul nou devine Sediul Președinției României, în corpul vechi fiind amenajat **Muzeul Național Cotroceni**, cu caracter memorialistic, deschis la 27 decembrie 1991. În cadrul circuitului de vizitare sunt cuprinse: Holul de onoare, Sufrageria germană (decorată în stilul neorenașterii germane), Salonul de vânătoare (în stilul neorenașterii italiene), Salonul Florilor, Cabinetul de lucru al Regelului Ferdinand, Marele Salon Alb, Apartamentul Elena Cuza, Cabinetul de lucru al Regelui Carol I, Salonul pentru mic dejun, Salonul oriental, Camera de lucru a Reginei Elisabeta, Apartamentul francez, Dormitorul Reginei Maria, Salonul norvegian, Apartamentul neoclasic, Apartamentul stil Napoleon III, precum și cuhnia, chiliile și pivnița mare cu încăperile de la extremitățile ei.

Cât timp a funcționat ca palat al pionierilor (26 de ani) în biserica mănăstirii Cotroceni nu s-au mai oficiat slujbe. În cadrul lucrărilor de restaurare, extindere și remodelare arhitecturală a ansamblului, sub conducerea arh. Nicolae Vlădescu, se încearcă și restaurarea bisericii mănăstirii, grav avariata de cutremurul din 1977, când s-au făcut relevee complete, fotografiile etc. Lucrările de restaurare nu sunt aprobate, iar în 1984 se dă ordin de demolare. Sunt salvate numai câteva obiecte de cult, elemente de piatră, iconostasul sculptat și o suprafață de frescă originală (peretele cu portretele ctitorilor din pronaos) realizată de Pârvu Mutu Zugravul, care se găsesc astăzi la Muzeul Național de Artă. Au fost conservate fundațiile bisericii pe întreg perimetrul (lucrare executată în mod „discret”), fiind acoperite imediat cu pământ pe care s-a amenajat un spațiu verde (dezvelite după 1989), biserica fiind refăcută și sfințită în 2009. A intrat astfel în circuitul de vizitare al muzeului Cotroceni, numai în zilele de duminică și la marile sărbători fiind slujbe religioase. S-ar zice că „spiritul oblăduitor al locului a biruit asupra celui imperativ, iar vechea expresie românească «astrucă-te să te cotrocesc» și-a recăpătat noima de odinioară”.